

Spomienka na pitelovského učiteľa Jána Ferenčíka

Druhý novembrový deň je v našom kalendári venovaný Pamiatke zosnulých. Pri tejto príležitosti navštevujeme cintoríny, kladieme na hroby kvety či vence, pálime sviece a spomíname na všetko krásne, čo sme s našimi drahými nebohými zažili. Na pitelovskom cintoríne sa nachádza hrob lemovaný mrežovou ohradou a označený kamenným náhrobníkom s vyrytým textom:

*„Tu odpočiva v Kristu Panu
zosnuli Manželia
Jan a Viktoria
Ferenčík
byvali 40 roční učiteľ
Pitelovsky
nar. 24 jul. 1841.
zom. 12 jan. 1912.
narodena 10 dec. 1843.
zom. 28 dec. 1914.
lacha zem a večne svetlo svieti
lo vám praju vaše smutnie deti
odpočívajte mily Rodičja v pokoji
kim nas Boh spolu spoji
Ježis Maria a Jozef budte
potešenim vašich duši.“*

Kto bol Ján Ferenčík? Spomenie si na neho vôbec niekto?

Ján Ferenčík sa narodil 24. júla 1841 vo Vieske (dnes Ladomerská Vieska), kde jeho otec Ján Ferenčík, st., rodák z Revúcej, učil na miestnej škole a oženil sa s Alžbetou Urblikovou, vdovou po predchádzajúcom viešťanskom učiteľovi Jurajovi Ištvánfym. Na pozíciu pitelovského učiteľa nastúpil začiatkom roka 1863 ešte ako slobodný mládenec. Oženil sa 5. februára 1866 s Julianou Ivaničovou zo Šalkovej (dnes mestská časť Banskej Bystrice). Keď mala Juliana iba 13 rokov, zomrel jej otec na cholera, v tom čase mimoriadne rozšírenú v okolí Šalkovej. Po úmrtí mamy v roku 1862 sa presťahovala do Jastrabej k svojmu ujovi Ignácovi Kubišovi, ktorý tu bol farárom v rokoch 1861 až 1880. Tak sa spoznala s pitelovským učiteľom Jánom Ferenčíkom. Mali spolu dvoch synov: Jána Michala (*5. 4. 1867 Pitelová – †neznáme) a Antona (*12. 6. 1877 Pitelová – †6. 3. 1966; poch. Pitelová v hrobe č. 323). Obidvaja sa narodili v učiteľskom byte pitelovskej školy. Chlapcov pokrstil Ignác Kubiš a spoločne s Veronikou Krausovou, manželkou pitelovského mlynára, sa stali ich krstnými rodičmi. Mladší syn zostal žiť v obci, nikdy sa neoženil a 65 rokov plnil povinnosti kostolníka v pitelovskom kostole. Životný osud staršieho syna nepoznáme. Juliana Ferenčíková, rod. Ivaničová zomrela 12. septembra 1891 vo veku 49 rokov na tuberkulózu a pochovaná bola na pitelovskom cintoríne. Dňa 13. februára 1893 sa vdovec Ján Ferenčík oženil druhýkrát s Viktóriou Drienkovou (*10. 12. 1843 Špania Dolina – †28. 12. 1914; poch. Pitelová), vdovou po učiteľovi Michalovi Kačíčkovi.

Ján Ferenčík bol absolventom bansko-bystrickej učiteľskej prípravky. Úzko spolupracoval s jastrabským farárom. Zastával funkciu kantora, t. j. organistu a speváka v kostole, ako aj pomocníka kňaza pri odbavovaní rôznych cirkevných úkonov, napríklad príležitostne pochovával malé deti. Za jeho pôsobenia sa v roku 1890 vybudovala pri škole ovocná škôlka. Na tomto pozemku sa sústredilo pestovanie sadeníc ovocných drevín. Viedol mládež k dokonalejšiemu pestovaniu ovocných stromov, čím sa vedomosti a zručnosti prenášali na celé spoločenstvo obce. Mal podiel na žiackych vinšovníckych obchôdkach. Dnes si už iba najstarší Pitelovčania pamätajú, ako v 30. až 40. rokoch 20. storočia piekol vianočné oblátky učiteľ Jozef Žbirka a školopovinné deti ich krátko pred Štedrým dňom poroznášali do jednotlivých domácností. Ján Ferenčík vykonával svoju profesiu v dobe, kedy bola táto úloha učiteľa písomne zaznamenaná v prijímacej zmluve. Oblátky tak

nechýbali na žiadnom štedrovečernom stole. Napokon, učitelia sa na túto úlohu ochotne podujímali, lebo aj oni chceli prispieť k vytváraniu vianočnej atmosféry. Žiaci pri roznašaní upečených oblátok prednášali vinš a dostávali odmenu (napr. peniaze, potraviny) pre seba i učiteľa. Takisto bol neoddeliteľnou súčasťou kňazskej koledy, sprievodu obchádzajúceho domy na Troch kráľov (6. januára), pričom kňaz požehnával príbytky Pitelovčanov. Na deň Blažeja (3. februára), podobne aj na deň Gregora (12. marca), sa do konca 19. storočia konali obchôdzky žiakov po domoch, aby pre miestneho učiteľa vybrali zmluvne dohodnuté naturálie. Predneseným žartovným alebo vážnym veršikom vyzývali domácich k odovzdaniu darov. V závere sa nezabudli poďakovať a zaželať zdravie i šťastie.

Ako rektor, správca školy, mal neskôr k dispozícii ďalších učiteľov: Imricha Sechoviča (1903 – 1904), Petra Hýroša (1904 – 1905), Jozefa Makovického (1905 – 1914). Peter Hýroš bol synom Alexandra Hýroša, učiteľa v Prestavlkoch, ktorý sa aktívne staval proti odnárodňovaniu v čase stupňujúcej sa maďarizácie. Jozef Makovický zotrval v Pitelovej až do svojho narukovania na front cez prvú svetovú vojnu. Tá sa mu stala osudnou, pretože v nej nakoniec zahynul.

Pozoruhodné je dlhodobé, až 40-ročné, pôsobenie učiteľa Jána Ferencíka v pitelovskej škole. Avšak viac ako samotná dĺžka znamenala pre vidiecku pospolitosť reálna učiteľská práca v škole i mimo nej, ktorá posúvala vpred vzdelanostnú a sociálnu úroveň dediny. Proces zabezpečovania výuky v obciach nebol pritom vôbec jednoduchý. Materiálna základňa bola väčšinou nedostatočná a školská dochádzka sa zďaleka nepodobala tej dnešnej. Do školy chodili len tí, čo chceli a hlavne mohli. Pod vplyvom existenčných problémov roľníckeho obyvateľstva, slovenské dedinské deti chodili do ľudovej školy aj koncom 19. a začiatkom 20. storočia iba tri či štyri zimy. V teplejších mesiacoch bolo potrebné pomáhať na poli a gazdovstve.

Dlhoročnú učiteľskú prax Jána Ferencíka v Pitelovej má pripomínať text vytesaný do jeho náhrobného kameňa. Mrežová ohrada osadená okolo hrobu síce nie je bohato dekorovaná, no i tak poukazuje na mimoriadny význam pochovanej osoby pre lokálne spoločenstvo. V 20. rokoch 20. storočia, kedy sa hrob Jána Ferencíka pravdepodobne označoval, bolo ešte bežné do záhlavia osadiť len kríž alebo náhrobník. Celoplošné nadzemné prekrytie hrobu kamennou platňou či lemovanie mrežovou ohradou patrilo vo vidieckom prostredí k ojedinelým prvkom. Náhrobník Jána Ferencíka predstavuje rovnako cenný objekt, pretože zachytáva dobový spôsob vyrytia textu do kameňa. Každý kamenár mal vlastný rukopis a pravopis. Jednotlivé písmená vytesával podľa toho, ako mu stačilo miesto. Niektoré písmená a diakritické znamienka vynechal, iné napísal malým alebo veľkým typom. Zaujímavá je nielen technická stránka, ale tiež myšlienka vyrytého textu. Je vyjadrením osudu človeka so zakomponovaným prejavom lásky detí k svojim rodičom, ľudskej pomínutelnosti, no zároveň aj nádeje života vo večnosti.

Ján Ferencík zomrel 12. januára 1912 a bol pochovaný na pitelovskom cintoríne. Celý svoj produktívny život venoval odovzdávaniu základov čítania, písania, počtov a náboženstva našim predkom.

Mgr. Jarmila Horníková, PhD.

Použitá literatúra a pramene:

Cirkevné matriky rímskokatolíckych farností: Jastrabá, Lutilla, Selce, Špania Dolina, Trubín, Vieska. [Online]. Dostupné na: www.familysearch.org.

Horváthová, E.: Rok vo zvykoch nášho ľudu. Bratislava, Tatran, 1986, s. 49, 128 – 131, 134 – 136.

Kronika obce Pitelová, zápis z roku 1966.

Michalička, V. – Vaněková, D.: Dejiny žiarskeho školstva. Aktuálne otázky školského múzejníctva IX. Bratislava, Ústav informácií a prognóz školstva, 2004, s. 68 – 70, 95.

Pavlík, O.: Pedagogická encyklopédia Slovenska I. Bratislava, Veda, 1984, s. 519 (heslo: ľudové školy).

Vojenský historický ústav, Vojenský historický archív Bratislava, Zbierka vojenských matrík, Čs. peší pluk 26 (býv. c. a k. peší pluk 26), Z+I, R 326, fol. 11.